

ПЕНЧО СЛАВЕЙКОВ

СТАМЕН РОСИТА

chitanka.info

СТАМЕН РОСИТА^[0]

За никой друг съвременен поет на Острова не са казвали и не се казват такива противоречиви мнения, както за Росита, главатаря на младите символисти. За едни той е най-видният, за други най-нищожният от съвременните поети; едни му се покланят благоговейно, като на оракул, вещател на най-съкровенията движения на съвременната човешка душа, — други го отрупват с най-сочни хули и подигравки, с каквито е богат новият, млад, но извънредно енергичен език на Острова на Блажените. Хулят и подиграват го старите, поддръжниците на умерени естетически въззрения, възпитани в традициите на благочестивото старо време; — превъзнасят го младите, които не се озъртат назад към едновременно крепости, в които сега църкат само стари плъхове. Тия млади вървят с погледи взрени в бъдещето, към обетованата земя на духовната свобода и — нравствена слободия. Дето минават те, въздухът не е толкова чист, но затова има да му мислят вървящите след тях, на които душата и дрехите ще бъдат по-чисти и от тях, и от миналите преди тях. Поетите преди Росита, насмукани с песимизма на своето време — време на душевен и физически гнет — пеят за отрицание и омраза без обич. Малцина от тях, и то само в по-късно време (към деветдесетте години, миналия век), са дръзнали да се изтръгнат из тая задушлива атмосфера — и то за да възлетят над облаците, в царството на наивните блянове за една социална революция, която би превърнала грешния свят на рай божи. На тия, последните поети най-им е криво, че са се родили много рано на тоя свят, та не им е съдено да вкусят от блаженството на тия бъдещи дни, за които пеят в песните си. Те са крайни ненавистници на настоящето.

Но това никак не им пречи да се мирят с него — на почва на действителността — и доста удобно да живеят в рамките на веднаж установеното. Техните песни не са техния живот.^[1]

И песни, и живот у Росита са едно. Той пее най-вече песни за радостта от настоящето в живота и за трагизма на тая жизнерадост. Един от неговите тежки грехове, за който му кълвят очите благочестивите кукумявки на миналото, е — че бил безпочвен! Няма той корени во своето време, в калта на своето време. А безпочвен е за тях поетът, защото подрязва клона, на който те са се настанили и отдето крещат, та плашат наивните хора. Наместо десетте заповеди, общите за всички, на скрижалите на своя живот и поезия той туря една единствена заповед: **аз**. Колкото да са истинни и хубави всеизвестните десет заповеди, те са твърде стари и омръзнали всекому — и живота, и поезията те държат в мъртвешка неподвижност — враждуваща с подвижността и болезнената възприемчивост на един поетически настроен дух. За това се е обмълвил още езичника Гете — помнете изречението му: *Hochstes Gut der Menschenkinder ist nur die Personlichkeit!*^[2] — За същото, кога на шега, кога с резка откровеност, е **подмятал** елиноюдея Хайне — докато, сред кръстопътя на развитието на съвременната лирика, изстъпя езичника Росита, за да извика що му е сила и воля: „Поезията има един закон на законите — чрез нея всякой да тръби само онова, което чувства той и както го чувства той. Който е вещател, не се подчинява, а подчинява!“ Всичко това Росита е подслушал от Нитче, онзи модерен титан, който изгуби ум в борбата за „Преценка на ценностите“^[3]. А може би Нитче е само изяснител на това, което е живяло в инстинктите на поета и оформявано от ръцете на неговата орисница в живота — защото всяко цвете хваща корен, когато има почва за него. — Поезията на Росита не се отличава с особена яркост: това е убеждението на мнозина. Това е верно най-вече за ония, които страдат от кокоша слепота не само вечер. Други, които приемат за верно това евтино твърдение, богатствуват с изрази — че изискаността на формата и смелият полет на фантазията му правят да се забрави много от отрицателните неща в неговата поезия. Както виждате, в тия мнения се борят непосредственото чувство на читателя и теоретическите въззрения на критици. Кой е прав, досега не е решено. Ще се реши, когато поета умре, че — както се знае — тогава глупавите, и те, ще могат да си кажат обйективните отсъди. Но Росита

е сега на 45 години, та има време да се чака за обективни отсъди, а засега ще живеят и той, и другите в недоразуменията от неговите творения. Поетът е един от най-страстните любители на пътуванията по суша и море, посещавал е в 1906 и нашенско, за което е написал една книга под заглавие *На Балкана*^[4]. В тази книга авторът не ни прави много комплименти като народ, но е възхитен от нашата природа: известна манера, когато момата не чини — хвали се платът или кройката на дрехата ѝ. Има в тази книга преведени и няколко народни песни, а за нашата художествена поезия Росита казва просто, че била „козарщина“ — от което се вижда явно, че той или не я знай, или я знай много добре.

Росита е писал дребни песни, пейзажи най-вече, между които има десетина от нашата балканска природа. Тия песни са издадени през 1906 в отделна книжка^[5]. За тях няма две мнения у неговите критици: всички се надварят да ги хвалят, с което са съгласни и читателите: преди Росита такива песни не са писани на Острова на Блажените. Дивни и прости песни, достъпни и за читателя с най-обикновени вкусове и за такива, на които вкусът е погъделичкан неведнаж от чер хайвер. Когато залезе и неговото слънце зад кръста на гроба му, един сноп лучи от него ще останат да греят вечно в тъмната гора на поезията на Острова. Това ще са неговите малки, прости и възхитителни песни.

---

[0] В стремежа си да обхване със своя поезия главните тенденции на съвременната му българска поезия, Славейков създава и този образ на „главатаря на младите символисти“. Няма преки подсещания в очерка дали е имал пред вид Яворов, който в тия години търпи влиянието на символизма, или някой друг поет-символист; повече изглежда, че образът е обобщителен. Съзират се и отделни черти на немския поет-символист Рихард Демел (1863–1920 г.). Въпреки, че сп. „*Мисъл*“, в което участието на Славейков е ръководно, дава в отделни случаи място на прояви на символизма, както и особено въпреки това, че символизмът изхожда от някои от положенията на проповядваните от списанието индивидуализъм и идеалистическа естетика, като засилва тия положения, Славейков неколккратно изявява несъгласието си с „новото течение“. Това несъгласие и критика на символизма са изявени и в очерка за Стамен Росита, макар че

единствено тук се долавят и нотки на примирение с това течение, колебливо отношение. — У Братя Миладинови, в списъка на имената — женското име Стамена; в очерка „През Клисуре“ от Славейков („Мисъл“, кн. 1–2, 1892 г.) се говори за „модроока Бърза“ (мома) и Стамен; в „Кървава песен“: Стамен Лола, Стамен Ракитак, Стамо Кола, Стамен Вит, Стамо Веселин. Росита — по името на р. Росица (вж. бележката за Силва Мара); от типа на Росита е и името Ракита (в очерка за Видул Фингар). ↑

[1] През деветдесетте години на миналия век мнозина български поети, които по-късно стават известни като „буржоазни поети“, минават през социалистическото движение, стават за известно време негови трубадури; като изразява идеалистическо-упадъчната страна на своите възгледи, тук Славейков говори против тяхната поезия от посоченото време. ↑

[2] (Нем.) „Най-висшето благо на хората е само личността“. ↑

[3] Нитче наистина стои в основата на много от възгледите на символистите; тук се прави намек и за това, че към края на живота си той полудява („изгуби ум“). ↑

[4] Намек за песен втора от „Кървава песен“, печатана най-напред в три книжки на сп. „Българска сбирка“ (1898 г.); нейното начало, в което се възпява Балкана, е печатано под заглавие „Прелюдия“ в „Мисъл“ (кн. 7, 1897 г.), а след това в „Блянове“ (1898 г.) и в „Епически песни“ (1907 г.) със заглавието, което се споменава и в очерка за Стамен Росита — „На Балкана“. ↑

[5] Намек за сбирката на Славейков „Сън за щастие“, недатирана, но излязла — според едни данни — в годината, посочена и като година на излизането на „песните“ на Стамен Росита — 1906 г. (според други данни, „Сън за щастие“ излиза в 1907 г.). ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.